

זה היום הגיע לידי מאמרה ב... , ומובן שקראתיו בתמהון גדול ובצער גדול — התמהון — שהרי היתה הברירה בידה לכתוב לי ולשאלני פשר הדברים וההסברים שלדעתה אין הדעת סובלת אותם ומזעזעים וכו'. והלא גם לאחר-כן הברירה והיכולת בידה להדפיס מאמרה ותגובתה;

והצער — שזו הפעם הראשונה שיאשימו אותי בהשקפות שהן, כלשונה, „מקוממות ומעלות זעם“, בנושא הנוגע ללב כל יהודי ועד למיצוי הנפש; האשמה שאינה הולמת איש יהודי, אפילו הפשוט שבפשוטים, ושאין לה יסוד והיא היפך לגמרי מהמכוון.

ולהעיר, אשר אף שהקטעים שמצטטת במאמרה נלקחו ממקור שהוא „עיבוד חפשי“, על פי שיחות שנשמעו ממני, עיבוד אשר לא תמיד הצליח בניסוח מושגים ומונחים וכו', אבל, בכללות, התוכן מתאים. ולא באתי בזה בטרונאי ח"ו שלא נהגה כשורה בציטוטים שהביאה במאמרה, אלא תוהה אני על הפירושים שלה, אשר, לאחר בקשת סליחתה, לא ירדה לסוף דעתי, וכנראה לא התבוננה במתינות הראוי בדברים שאמרתי טרם שחרצה משפטה.

והנה, בנוגע לענין השואה, אין הזמן גרמא לאריכות כאן, כיון שמרוב התמהון והצער — ולא רק לך ולי אלא בודאי גם לכל קוראי מאמרה — רוצה אני לשלוח מכתבי זה בהקדם, כדי להעמיד הדברים על בוריים. ואסתפק רק בנקודות עקריות. אשר לדכותה בודאי אין צורך באריכות הבאור:

א. מפורסם מנהגם של רוב המכריע של בני עמנו, וכמובן אני בתוכם, שכשמזכירים את הקדושים היינו כל בניי שניספו במחנות הריכוז והגיטאות, מוסיפים — ה' יקום דמם.

ב. ולהבדיל וכו' בקצה הכי תחתון, כשמזכירים היטלר ועוזריו מוסיפים — ימח שמו.

והביאור בהנ"ל, אשר כל יהודי שנרצח על שום שהוא יהודי, קדוש יאמר לו, ובטוחים אנו שה' יקום דמו והרוצח ימח שמו.

ג. אין כל חידוש בדבר, שאיש מאמין — במובן האמונה של עמנו בני ישראל, ובלשון העיקר הראשון משלש עשרה העיקרים של דתנו: „אני מאמין באמונה שלימה שהבורא ית' בורא ומנהיג לכל הברואים“ — מאמין באמונה שלמה שהוא מנהיג לכל הברואים גם בעת השואה.

מה שנתוסף בתקופתנו זו, שאפילו אלה שהכריזו על עצמם שאינם מאמינים, התחילו לתבוע ולהתרעם ולהתריע וכו' היתכן אשר השופט כל הארץ לא התערב בעניני השואה! ומובן, אשר עצם הטענה הזאת, שהולכים ומחמידים בה פעם אחר פעם, מוכיחה את האמת, אשר ב(עומק) לבם מאמינים הם שהשופט כל הארץ הי' מנהיג לכל הברואים גם בעת השואה, כנ"ל.

ד. בנוגע להדוגמא שכתבתי של „ניתוח” — מעולם לא שמעתי ממי שהוא שיאמר שניתוח לחולה זהו ענין של עונש להחולה, כי אם, אדרבה, הפכו.

ה. מובן אשר ניתוח הנעשה למישהו, הרי זה לכל לראש ובעיקר לטובתו הוא, ולא לטובת משפחתו או סביבתו ועמו, אף על פי שגם הם שמחים לרפואתו ולהחלמתו על ידי הניתוח, אף שהצטערו בצערו.

ו. לשאלה הריטורית במאמרה, מי הוא המנתח? וכו', בודאי אין צורך להסביר שלא האיזמל הוא המנתח, ולא יתפאר הגרזן על החוצב בו; אבל מובן גם כן שבן-אדם אינו רק איזמל וגרזן, אלא הוא בעל בחירה הלהיות איזמל, ולכן הוא אחראי למעשיו.

ז. אשר ל„תפקידו” של היטלר ימ”ש, וכו', הרי מה שאמרתי אינו חידוש משלי, ומקורו בתורתנו הנקראת „תורה-אור”, בקשר עם חורבן הבית הראשון, שהי' מלווה הריגות והתעללות וכו'. וזה לשון הנביא:

„הנני שולח ולקחתי את כל משפחות צפון, נאום ה', ואל נבוכדראצר מלך בבל עבדי, והביאותים על הארץ הזאת, גוי. (ובהמשך הנבואה קודם סיומה, אשר במלאת הזמן) אפקוד על מלך בבל ועל הגוי ההוא, נאום ה', את עוונם, ועל ארץ כשדים, ושמתי אותו לשממות עולם, גוי ושלמתי להם כפעלם וכמעשה ידיהם.” (ירמי' כה:ט ואילך, ראה שם בארוכה).

ועל דרך זה גם בנוגע לאשור, ובלשון הנביא ישעאי: „הוי אשור שבט אפי ומטה הוא בידם זעמי” (י:ה).

מה שראיתי שנוי בדורנו בהשוואה במצב בזמן לנבואות האמורות, שאז הי' ענין של עונש, לאחר כמה וכמה אזהרות, כמבואר שם. ובדורנו מוכרח לומר שהוא ענין של „ניתוח”, זאת אומרת ענין של תיקון, ובהדגשה שהתיקון הוא בשביל ובהמנותח, ותיקון עד כדי כך שהצער אינו בערך להתיקון הבא על ידו, בדוגמת החילוק שבין חיים והפכם. וגם זה מיוסד על עיקר בדתנו, ובלשון העיקר הי"ג, שם: „אני מאמין באמונה שלימה שתהי' תחית המתים”.

ולהעיר אשר גם בזה רואה אני ומעריך את כל אלה המתעסקים בהנצחת הקדושים ולוחמי הגיטאות, הי"ד, שאין זה (רק) בשביל שלא ישכחו הנכדים וכו', אלא כתוצאה מאמונתם בתחית המתים.

ח. לכתבה „שמא כל אלה שהתקוממו נגד הגורל” וכו' — ובהקדמה שאי אפשר לאדם לדעת מהו הגורל, ועליו החובה לשמור על נפשו ועל נפש כל אלה שיכול להגן עליהם. הנקודה העקרית בזה, וגם היא יסוד באמונתנו והשקפת עולמנו, ש„אין מזל לישראל”, כלומר אין „גורל” לישראל. ובלשון הידוע, אשר אפילו גזר-דין שנחתם יש תקוה לבטלו. ובודאי אין צורך לקרוא בשם כל אלה הרבנים ומנהיגים הדתיים בגיטאות ובמחני הריכוז אשר השתתפו ומהם שגם יזמו התקוממות נגד

הנאצים ימ"ש; וגם אלה שלא התקוממו, או שהתנגדו להתקוממות, הסיבה היתה שכפי שהעריכו את המצב נראו הסיכויים להשאר בחיים גדולים יותר על ידי אי-התקוממות מאשר על ידי התקוממות, ולא ח"ו מפני פגיעה "לגורל" וכו' — מושג שאין לו מקום בדת ישראל. והאם יש צורך להדגיש עד כמה הפליגה תורתנו בענין של פיקוח-נפש בכל הזמנים והתנאים, ושאינן סומכין על הנס וכו'. אלא לאחר שקרה מה שקרה, מה תגובת המאמין (וכמדובר כמה פעמים שכל בני ישראל מאמינים בני מאמינים הם) — הוא אומר: "הצור תמים פעלו, כי כל דרכיו משפט, א-ל אמונה ואין עוול, צדיק וישר הוא" ואין זה מטריד עליו שאינו מבין הנהגת בורא העולם (שהרי אין כל פלא — שנברא לא מבין כוונת הבורא) אבל, כמוכן, שבטבע-האדם נרמלי, וכל יהודי בכלל זה, אשר כשאננם מבינים הרי זה מבלבל ב(כל הענינים הדורשים) מנוחת הנפש וחיים תקינים וכו', ושואלים ודורשים וטוענים וכו'. שלכן מהראוי ומהחובה להניח את דעתם במידה האפשרית, ובפרט של כל אלה, וגם אני בתוכם, שהיו בעברי פי התופת, ובעז"ה ניצולו או שהם קרובים ממש לאלה שניצלו ממש, או לאלה שניספו על ידי הנאצים ימ"ש.

מכל האמור, אשר יש רבות להוסיף בזה, אבל תקוטי שאין בזה צורך, מובן ופשוט מה היא השקפת כל איש מאמין ואיש דתי בנוגע להנקודות אודותן כותבת במאמרה.

לכאורה, מהי כוונת מכתבי זה בנוגע לפועל, ובפרט — לאדם שמעולם לא פגשתיו ולא ראיתיו וכו'? הסיבות הן כמה:

לכל לראש, ידוע מאמר חכמינו ז"ל, אין אדם נתפס על צערו, ואולי זוהי גם הסיבה שכתבה המאמר האמור ברוח שכתבה. ולכן תקוטי שלאחרי התבוננות בהענין, גם לולא מכתבי, תשנה הערכתה על האגרות שקראה ומצטטת מהן.

והשנית, על פי השמועה שנתאשרה מפי כמה, הרי היא היתה מלוחמי הגיטאות, אשר כל יהודי, וגם אני בתוכם, רוחש להם רגש ויחס מיוחד ומובחר. וכשאחד או אחת מהם באים בטענה בנושא זה, אי אפשר להתעלם, ומוכרח לענות, אם בביאור הדברים שעוררו הטענה, או בחזרה מהם.

והשלישית, ובעיקר, היות שלא ככותבה במאמרה שהמדובר הוא בפילוסופי או סתם בהשקפת עולם חילונית או דתית, אלא (אם אמנם אינו ענין פילוסופי, אבל) בודאי ובודאי שהוא ענין של השקפת-עולם והשקפת-חיים בחיי היום-יום; ענין חיוני, ולא לאיש פרטי, אלא לכמה וכמה. שלכן ראיתי חובה לעצמי להעמיד את הדברים על אמתתם.

והעולה על כולנה, שעל פי כל האמור, תקוטי חזקה אשר קריאת מכתבי זה תביא אותה לעיין עוד הפעם בתוכן מאמרה, ובהשוואה ל"עיבוד החפשי" של השיחות שהניעו אותה — ולא בצדק — להסיק מסקנותי, ואז בטוחני שתבוא למסקנה המתאימה, אשר תפרסם אותה באופן שתגיע לכל אלה שקראו מאמרה האמור.

תקוטי שלא תחשוד בי במגמה של נצחנות, ובפרט בענין השואה, וברור שאינני

מעוניין כלל וכלל לעשות מהענין הזה ח"ו ויכוח ופולמוס וכו', כי אם שתכתוב על דעת עצמה כפי המסקנה שתסיק לאחרי העיון ככל הדרוש בכל האמור, ובעיקר — בעיקר הראשון של דת עם ישראל הנצחיים גם שניהם.

בכבוד ובברכה — דבר בעתו — לכתובה
וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, כולל
גם כן שתנצל כל האפשרויות שניתנו לה
ממנהיג כל הברואים להפצת האמת והצדק
והיושר.

אוצר החכמה

נ.ב. לכאורה, תקותי האמורה היא אולי בגדר חלום, אבל מיוסדת גם היא באמונתנו, מתאים להוראת תורתנו אשר כל יהודי בחזקת כשרות. ובנוגע אלי, הרי לאחרי שנתכבדתי לפני שנים אחדות באיחולים שלה בקשר עם יום הולדת, הרי זה מורה על יחס הנותן מקום לתקוה האמורה, ואולי — עוד יותר מזה.

אף כי פשוט הוא, בכל זה אפרט גם הבא לקמן: גם כשה"מנותח" מבין (או מאמין) ש"הניתוח" הוא לטובתו וכו' — מרגיש הוא הכאב ומצטער וצועק וכו', וכל אלה שהוא יקר להם מצטערים וצועקים וכו'. — ואם אינם מצטערים, ח"ו, הרי הם על פי דין תורתנו — אכזריים, והיפך "הטבע" שנבראו בו על ידי השם, המנהיג לכל הברואים.

האומנם מאמינה שיש אנשים שקוראים להם נורמאליים וחיים חיים נורמאליים כולל חינוך ילדיהם לצדק וכו' —

ומאמינים שמשך זמן (ובעצם — אין חילוק כמה זמן) ה' היטלר ימ"ש יכול לעשות במאות מיליוני בני אדם ככל העולה על רוחו?

(ממכתב ט"ז אלול, ה'תש"ח)

... בשאלה ובעיא העקרית שנגע בה במכתבו. אדות התערבות דדת ופוליטיקה, מפלגתיות בלע"ז, רבות נידון כבר על ענין מכאיב זה. אבל לדעתי, התחלת התיקון בזה צריכה להיות לא כמו שכותב במכתבו, כי אם מצד השני. פירוש דברי: לצערנו ולדאבוננו, הנה לא רק דת מערבים עם פוליטיקה, אלא גם בעלי השפעה חשובה, הכניסו לתוך תכנית המפלגה שאלי' משתייכים את המלחמה נגד הדת, אף שאין שייכות אידיאולוגית ושכלית בין שני הענינים. ולא עוד, אלא שבנקודות מסוימות — סותרות האחת את השני. ומובן אשר הוכרחו להכניס מלחמה זו באופן בלתי רשמי ועוד יותר מזה, מפני טעמים האמורים ובכל זאת משתמשים במנגנון המפלגה והשפעתה בניהול מלחמה זו, ולא תמיד באמצעים הגונים, וכנהוג במלחמת מפלגות.